

Zemljoradnik Avramović predlaga, naj se razprava o tem členu odloži in izvede potem skupno z ostalimi kulturnimi določbami ustave. Odbor njegov predlog odkloni.

Dr. Sima Marković (komunist) je dejal, da se morata pouk in uprava v državnih šolah urediti s posebnim zakonom, tako, da se prepriča, da bi ostala pouk in uprava še nadalje pod absolutnim vplivom posameznih ministrov, oziroma strankarjev. Šola naj se postavi na moderno podlagi. Poleg učiteljev in roditeljev, kakor to predlaga poslanec Avramović, mora moderna pedagogika pritegniti k upravi tudi one, ki so pri tem najbolj zainteresirani, to je dijake. **Da bo omogočen interesen pouk, mora dati država siromašni deci sredstev, da se lahko izšola,** sicer ostane vsa naredba samo na papirju. Da se zapre analfabetstvo, naj se ustavni načrt dopolni tako, da bo pouk obvezen za moške in ženske. Ker so osnovne šole odvisne od občinskih uprav, zahteva govornik, da se ta fatalna anomalija odpravi s tem, da prevezne država dolžnost vzdrževanja osnovnih šol na temelju državnega proračuna. Umetnost mora štiti in podpirati država.

Posl. dr. Pavičič (Narodni klub) želi intenzivno šolsko delovanje, da se odpravi analfabetizem, Napada prosvetno politiko dosedanjih vlad. Zagovarja šole usmiljenih sester v Bosni in Hercegovini. Nato je omenjal, da je treba posvetiti osnovnemu pouku tem večjo pažnjo, ker je ravno v tem tical vzrok velike nepismenosti v naši državi. Kot neobhodno potrebno, da se doseže zaželjeni rezultat, je treba držati učitelje na enem in istem mestu, da imajo priložnost spoznati otroško dušo; z druge strani pa, da deca vzljubi svojega učitelja. Govornik se je izrekel v prilog zasebnih šol. Zasebne šole naj se snujejo v mejah zakona.

Poslanec dr. Žerjav je predlagal sledeče besedilo:

»Znanost in umetnost sta slobodni in uživata zaščito in podporo države. Enako je svoboden univerzitetni pouk. Izobrazba je stvar države. Osnovni šolski pouk je splošen, brezplačen in obvezen v državnih šolah. Verski pouk se daje deci v osnovnih šolah; v kolikor se ne protijo roditelji ali varuhi. Verouk se daje otrokom deljeno po veroizpovedi, soglasno z njihovimi verskimi načeli.«

Svoj predlog utemeljuje tako-le:
Prvi stavek se nahaja v ustavi vseh držav. Novo je, da se tudi umetnost kot potreba narodnega življenja sprejme v državni program. Drugi stavek določa kompetenco države glede vse narodne šole. Šola mora popraviti, kar je nad nami zagrešila stoletna zgodovina. To je potrebno radi kulturnih in plemenskih razlik v narodu. S tem pa ni rečeno, da se razlike ne bodo uvaževale, ker je jasno, da moramo nadaljevati od točke, kjer se danes nahajajo. Državna šola nam daje garancijo, da se bo vršil pouk v vsej državi po temeljnem načrtu in v istem duhu. Ustava predvideva tudi možnost privatnih šol, ki se pa morejo dovoljevati le pod pogoji, ki jih predvideva zakon. Načelno mora veljati, da deca pohaja v državne šole.

Treba je rešiti vprašanje, kje se deci daje verski pouk. Mi smo se v nasprotju z željo, da se verski pouk vrši samo izven šole, odločili za to, da se v državnih osnovnih šolah poučuje tudi verouk. Čim smo prevzeli to načelo, treba s stališča verske svobode troje garancij: 1. da se verouk vrši deljeno po veroizpovedi; 2. da se daje v soglasju z verskimi načeli dotične veroizpovedi; 3. ako roditelji ne zaupajo verskemu pouku v šoli, da morejo prevzeti to brigo sami.

Ako tako po načelu verske strpnosti uredimo šolsko vprašanje, smo gotovi, da se s tem najbolj izognemo verskim borbam. Državne oblasti morejo dopustiti tudi zasebne šole pod pogoji, ki jih predpiše zakon. Vse ustanove za izobrazbo brez razlike morajo biti pod državnim nadzorstvom.

Radikalec dr. Jovan Radonić zahteva svobodo poučevanja, umetnosti in vseučilišnega pouka. Zahteva, naj bo pouk obvezen, obvezen in brezplačen v vseh državnih zavodih.

Musliman Ahmed beg Karabegović zahteva, naj se v ustavo vstavi določba, da se v krajih, kjer prevladuje albanski in turški živelj, poučuje v tamošnjem jeziku in da se poučuje srbsčina kot obligaten predmet.

Demokrat Mihajlo Živković zahteva svobodo pouka in umetnosti in da država podpira in štiti znanost in umetnost, zahteva tudi ukinjenje šolnine in da se verski pouk fakultivira. Univerzitetni pouk je svoboden.

Musliman Muftija Mehmed - Alija predlaga tudi neke formalnosti k predlogu Karabegovića, ki se tiče južno-srbskih šol.

Posl. Mihajlo Avramović pravi, da se mora dati pojedelcem sredstvo, da se morejo uspešno boriti za svoj obstoj, in da so to sredstvo njihove šole. Zahteva, naj se v šolah v prvi vrsti poučuje strokovna znanost, ki bo služila otrokom pri njihovem bodočem poklicu.

Republikanec Gjonović opozarja, da predlog ne predvideva poučevanja na državne stroške in bo zato glasoval proti.

Posl. Echim Kurbegević je za predlog poslanca dr. Žerjava in Živkovića. Zahteva, naj se izobrazita oba dva spola in naj se da muslimanom lastne šole. Zahteva, naj se stavku »veda in umetnost sta svobodni in uživata zaščito in podporo države« doda pristavek »v kolikor nista protivni javni morali«, to pa radi tega, ker se bo pozneje lahko pod rami znanosti in umetnosti mnogokaj razumelo, s čimer se bo skušalo preslepiti mladino. Pristojna tudi na dopolnila posl. Radonića. Glede narodnostnih manjšin opozarja na Albance in Turke, katere je treba tudi upoštevati kot naše državljane in zahteva zanje šole v njihovem jeziku.

Socijalni demokrat Nedeljko Divac zahteva take šole, ki bi odgovarjale prirodni nagnjenju otrok, in izjavi, da se strinja s predlogom posl. Avramovića, da morajo biti šole strokovne in profesionalne. **Verski pouk je treba dati v roke popolnoma verskim institucijam izven šole.**

Minister za prosveto Pribičević izjavlja, da je v našem narodnem interesu, da se šola podpravi. Vsaka druga šola je sporedna in se bo moral položaj takih šol urediti z zakonom, ki bo odgovarjal interesom države. Narodne manjšine bodo imele državne šole v svojem jeziku, ako jih ne bi mogle same vzdržati. Otroci morajo imeti osnovni pouk v maternem jeziku.

Končni predlog šolskega paragrafa za konstituanto.

Radikalec Ljuba Jovanović naglašja, da mora biti ljuba Jovanovića in da se mora računati z verami in narodnimi manjšinami. Tujejezične šole naj bodo stalno pod državnim nadzorstvom. Prečital je člen 16., kakor je bil sestavljen sporazumno med delom zastopnikov v ustavnem odseku.

Znanost in umetnost sta svobodna ter uživata zaščito in podporo države. Vseučilišni pouk je svoboden.

Pouk je državen. Ves pouk počiva na eni in isti podlagi, prilegajoč se onim, katerim je namenjen. Vse šole morajo dati moralno odgojo in pospeševati državno zavest v svrhu državnega edinstva ter toleranco.

Kar se tiče verskega pouka, morajo sprejemati otroci verski pouk po želji roditeljev, odnosno skrbnikov, ločeni po veroizpovedih.

Strokovne šole se otvarjajo po potrebah posameznih poklicev.

Državni pouk naj se daje brez vpisnine, šolnine in drugih pristojbin.

V koliko so dopuščene zasebne šole, naj odreja zakon.

Vse ustanove za izobrazbo so pod državnim nadzorstvom.

Manjšinam drugega plemena in jezika se dajo osnovne šole v njihovem maternem jeziku pod pogoji, ki jih določa zakon.

Ko se je predlog tako prestiliziral, je bil pri glasovanju sprejet z vsemi proti 5 glasovom komunistov in socijalnih demokratov, ki so zahtevali še predpis, naj se siromašni izšolajo na državne stroške. Vse druge stranke so ta predlog komunistov in socijalistov odklonile, da ne spada v ustavo.

Podlaga za moderni šolski zakon je s tem dana. Vendar moramo napraviti par pripomb tudi k temu predlogu.

Pouk je državen! S tem si je država pridržala pravico nadzorstva nad poukom in šolo, nikakor pa ni prevzela tudi dolžnosti otvarjanja in vzdrževanja šolstva. Vse narodno šolstvo v vsakem oziru vzdržuje država. To je temeljna naša zahteva, ki jo pogrešamo v ustavi. V našem programu in načrtu šolskega zakona smo se izrekli tudi za brezplačnost pouka v narodnih šolah, t. j. brezplačnost vseh sredstev za šolanje. Podržavljenje šolstva ina za najno posledico odpravo zasebnega šolstva, absolutno pa odpravo zasebnih učiteljskih, ki jih zahteva že načelo »pouk je državen«. Ustanavljanje zasebnih učilišč in vzgojevališč se ne dovoljuje, že ustanovljene se čimprej podržavijo. Pri zasebnih zavodih, ki se jim kot takim pristi pravica javnosti, je potreba stroga državna kontrola. Humanitarno, socijalno - skrbstveno šolstvo sicer ni

stvar ustave, a je zadeva vsake kulturne države.

Kljub temu, da nam ustavni del šolskih določb ne daje vsega, nam ni odnehati od dela v smislu našega stanovanja in šolskega program, naše geslo mora biti: Kar nam ne izvede in uresniči v smislu našega programa ustava, to nam mora dati šolski zakon!

Učni načrt

za srbohrvaščino na slovenskih osnovnih šolah.

Smoter: Učenci naj srbskohrvatsko besedilo v cirilici in latinici izurjeno in zanesljivo čitajo in pišejo na pri branju pravilno naglašajo. Poznajo naj razliko med slovenskim in srbskohrvatskim glasoslovjem, pravopisjem, oblikoslovjem in stavkoslovjem. Ustno in pismeno naj se pravilno izražajo o zadevah vsakdanjega življenja. Usposobijo naj se za splošno umevanje srbskohrvatske knjige (literature).

Opomnja: Zaradi lažjega umevanja in sličnosti s slovenščino naj se od tretjega do vključno petega razreda dosledno uporablja ekavščina. V višjih letnikih pa je treba z ozirom na hrvatsko književnost in srbske narodne pesmi učence seznaniti tudi z iekavščino.

III. ŠOLSKO LETO.

1 tedenska učna ura, na šolsko leto približno 30 ur.

Prva srbska ali hrvatska čitanka.*

Čitanje in pisanje malih in velikih cirilskih črk na podlagi stenskega abecednika in pisanih in tiskanih vaj v Prvi srbskohrvatski čitanki. Učenci naj se zlasti vadijo izgovarjati črke, ki jih slovenščina nima (č, h dž). Učitelj pojasnjuje besede in izraze s pomočjo tolmača v čitanki.

IV. ŠOLSKO LETO.

2 tedenski učni uri, na leto približno 60 ur.

Prva srbska ali hrvatska čitanka.

Učenci naj se nadalje urijo v branju in pisanju cirilice na podlagi učne knjige. Paziti je na to, da pri pisanju ne mešajo latinskih in cirilskih črk. Uvesti jih je v umevanje naglasnih znamenj. Vadijo naj se nadalje v izgovarjavi črk č, h in dž. Pojasnujejo pri berilnih vajah besede in izrazi s pomočjo tolmača in pridejanega rečnika. Primerjajo naj se oblike srbskohrvatskih besed s podobno se glasečimi slovenskimi (konac — konec, muž — mož, vuna — volna, kotao — kotel, vo — vol itd.). Posamezni odstavki in kratka berila — zlasti pesmi — se uče na pamet in se predavajo. Berila v latinici se prepisujejo v cirilico, vadi naj se tudi kratek narek v cirilici. Pisane cirilske vaje naj učenci med sabo zamenjavajo, da se vadijo v branju tujih rokopisov. Na učiteljevo vprašanje odgovarjajo učenci z besedami v berilu. Učence je seznaniti z najnavadnejšimi izrazi iz vsakdanjega življenja. Posebno naj se vadi štetje in izrazi za časovne razmere.

Na leto osem šolskih nalog.

V. ŠOLSKO LETO.

2 tedenski učni uri, na leto približno 60 ur.

Druga srbska ali hrvatska čitanka. Jezikovna vadnica.

Čitanje in pisanje kakor na prejšnji stopnji, samo da se zahteva čim dalje več, zlasti naj se goji pravilno naglaševanje. O tem je podati učencem najumnejša pravila na temelju »Uvoda« v Prvi srbski ali hrvatski čitanki. Učenci naj pišejo po nareku in se vadijo brati tuje cirilske rokopise, n. pr. dopisnice. Berila v latinici naj se nadalje prepisujejo v cirilico in obratno, pri čemer je paziti, da učenci oboje abecedo strogo ločijo. Ustno in pismeno naj prevajajo, kar so čitali, v slovenščino, a kratke slovenske sestavke v srbohrvaščino. Pri tem jih je opozoriti, kam se stavijo v srbohrvaščini naslonjenke (pomožni glagol in osebni zaimki). Berilno vsebino pripovedujejo tako, da jim učitelj nekoliko pomaga. Vzorna berila v nevezani besedi in pesmi naj se učijo na pamet in naj jih predavajo. Brez sistematike je s pomočjo beril naj se seznanjajo s srbskohrvatskim glasoslovjem in pravopisjem; pri tem se je ozirati na prilikovanje (asimilacijo) in izpadanje (sudac — suca, gostba = gozba itd.) soglasnikov (Prim.: Breznica, Slovenski slovník, §§ 63.—69, Maretić, Hrvatska ili srbska gramatika, §§ 16.—33.).

* Knjiga je v rokopisu gotova in izide do pričetka šolskega leta 1921/22. Anketa, ki je sestavila to knjigo, sestavlja sedaj tudi ostale knjige.

Na podlagi takih vaj naj se primerja slovenska historična pisava s srbskohrvatsko fonetično pisavo. Učence je seznaniti s sklanjo samostalnika, pridevnika, zaimka in števnika in s sprejo glagola v sejanjem, preteklem in prihodnjem času, kolikor se to razlikuje od slovenskega oblikoslovja. Praktične govorne vaje na temelju Jezikovne vadnice.

Osem šolskih nalog.

VI. ŠOLSKO LETO.

2 tedenski učni uri, na šolsko leto približno 60 ur.

Druga srbska ali hrvatska čitanka. Jezikovna vadnica.

Branje in pisanje kakor na prejšnji stopnji. To, kar so čitali, naj ustno in pismeno prevajajo v slovenščino in slovenska berila v srbohrvaščino; pri tem naj pazijo na pravilno nameščanje naslonjenk (enklik). Vsebino beril naj pripovedujejo samostojno. Opozarjati jih je na jezikovne obrate (rečence, fraze), ki naj si jih zapomnijo. Slovniska tvarina se utrjuje in razširja, zlasti se doda spreja v imperfektu, aoristu in futuru II., nauk o rabi instrumentata brez predloga, o predlogih, ki zahtevajo drugačen sklon kakor v slovenščini, in o menjavi in skakanju akcenta (Prim. »Uvod« v Prvi srbski ali hrvatski čitanki). Praktične govorne vaje na temelju Jezikovne vadnice, obravnavanih beril in stenskih tabel. Pisma in preprosti poslovni sestavki. Čitanje tujih cirilskih rokopisov. Za domačo vajo naj čitajo samostojna dela iz šolske knjižnice.

Osem šolskih nalog.

VII. ŠOLSKO LETO.

2 tedenski učni uri, na leto približno 60 ur.

Tretja srbska ali hrvatska čitanka. Primerna slovnica srbskega ali hrvatskega jezika (originalna).

Učence je seznaniti tudi z iekavščino, čitajo naj torej poleg drugih beril tudi spise hrvatskih pisateljev in srbske narodne pesmi v originalnem pravopisu. Vsebino prebranih beril naj samostojno podavajo. Prevajajo naj tudi težje spise v slovenščino in obratno. Pri obravnavi beril naj se ozira tudi na skladnjo in debtoslovje. S pomočjo priročnega rečnika* naj se pri šolskem in domačem čitanju izpisujejo neznane besede, da si s tem pridobijo potrebne besedni zaklad. Vadijo se nadalje v pravopisju in pravilnem naglaševanju. Praktične govorne vaje. Spisje: opisi, razprave, pisma in poslovni sestavki. Čitajo naj tuje rokopise. Za domače vaje čitanje samostojnih del.

Osem šolskih nalog.

VIII. ŠOLSKO LETO.

2 tedenski uri, na šolsko leto približno 60 ur.

Tretja srbska ali hrvatska čitanka. Slovnica kakor na prejšnji stopnji.

Branje in prevajanje kakor na prejšnji stopnji. Poleg čitanje samostojnih literarnih del. O pisateljih, zastopanih v čitanki, naj se podajajo na podlagi dodatka v knjigi kratke življenjepisne in literarne obrisi. Neznane besede se nadalje izpisujejo in memorirajo. Pri obravnavi beril naj se razpravlja tudi o synonymnih pomenih besed in o besednih obratih (frazah, rečenicah), lastnih srbohrvaščini. Ponovilo in uporaba slovnških pravil. Za govorne vaje naj se porabi tudi računstvo. Učenci naj predavajo o vsebini domačega čitva. Spisje: obnove, razprave, pisma in poslovni sestavki. Čitanje tujih rokopisov. Za domače vaje čitanje samostojnih del.

Osem šolskih nalog.

Opomnja: Učitelji srbohrvaščine v Ljubljani (eventualno v drugih mestih in središčih), ki imajo opraviti edino z jezikovnim poukom, naj se razbremenijo glede klasifikacije, da jo opravijo le dvakrat na leto, ker bi jim štrikratno razredovanje vzelo preveč časa, kar bi bilo pouku na kvar. Izjemoma naj se zanje dovoli le štiri šolske naloge, namesto osmih, in sicer iz istega vzroka.

V Ljubljani, dne 8. febr. 1921.

J. Levac.

Iz naše organizacije.

Društvene vesti.

+ Učiteljsko društvo za politični okraj Ljubljana ima v četrtek, dne 10. marca t. l. točno ob 9. uri v Radnicah redni občni zbor po sledečem dnevnem redu: 1. Odobritev zadnjega zapis-

* Rečnik za šolsko potabo sestavlja prof. dr. R. Moč.